

M. Hald 1968

MARGRETHE HALD

Mola - hvad er det?

*Om
Cuna-indianernes
textilkunst*

SÆRTRYK AF BERLINGSKE TIDENDES KRONIK
24. SEPTEMBER 1968

↑ afklippet af M. Hald

KAREN-HANNE STÆRMOSE NIELSEN

Textilteknisk Studiesamling

Reg. nr. 534 b/23 b.

fra M. Halds opløste bogsamling 22-1-2000

SELV den mest opmærksomme læser af Berlingskes spalte »De svære ord« vil næppe finde forklaringen. Mola er et indianerord, som egentlig blot betød tøj i almindelighed, men nu er navnet på en speciel dekoreret bluse eller skjorte, som hører til kvindedragten hos Cuna-indianerne, en stamme, der i et antal på ca. 20.000 lever på Panamas atlantehavside, ved beboelige pladser langs floder og på underskønne koraløer ved kysten. Også på fastlandet i Colombia har et fåtal deres bosted. På koraløerne findes ikke fersk vand, som benævnes sødt vand. Dette hentes på kystlandet sammen med andre livsfornødenheder, og som de driftige folk, Cuna-indianerne er, synes det faktisk en fornøjelse for dem at sejle over for at handle og tilse deres dyrkede pladser. Når visse koraløer nærmest er overbefolket, beror det på, at man der føler sig mindre udsat for malaria-

plagen end på fastlandet. Flugten fra småøerne, som kendes i vor verdensdel, er således ikke et problem for Panama.

Og nu Mola en. For få år siden en ukendt foreteelse, i dag et samlerobjekt, som har tiltrukket sig såvel etnografer som kunstskeres opmærksomhed, og den største fare, som truer den, består nok i, at den er eller bliver turistattraktion i en sådan grad, at den udsættes for svækkelse af kvaliteten.

Dog lad os ikke sørge på forhånd, men glæde os over, at svenske etnografer med Erland Nordenskiöld som den første så Molaens værdi og i 1927 sammen med sine unge medarbejdere grundlagde et samler- og forskerarbejde, som gennem årene blev fulgt op af museets stab og nu senest har sat i frugt i en aldeles dejlig udstilling. Fremhæves må også, at dette initiativ affødte en række videnskabelige bøger og afhandlinger, og for de sparsomme op-

lysninger, jeg her er i stand til at bringe, takker jeg i første række intendent, dr. Henry Wasséns og professor Erland Nordenskiölds skrifter.

Når nu udstillingen »Mola, Cuna-indiansk Textilkunst« præsenteres på Röhsska Konstslöjdmuseet i Gøteborg, kan dette måske undre, men dertil findes to årsager:

For det første er Göteborgs Etnografiska Museum såre rigt på gods og store skatte, men i mindre grad velhavende, hvad pladsforhold angår, et fænomen, som ikke er ukendt andre steder, ikke heller her i vor egen stad. For det andet har Röhsska Konstslöjdmuseet nydt den utrolige lykke at kunne erhverve et herligt, helt moderne udstillingslokale, som det gæstfrit har stillet til rådighed for en forevisning af indianertextilerne. Bedre omgivelser kunne de ikke få, og under intendent Elizabeth Strömbergs kyndige hænder er skabt en charmerende opstilling, hvor farvepragten accentueres på det fornemste ved kontrasten til rummets lyse vægge.

MEN lad os nu se på de tekniske forhold. Moladekorationen bygger på en applikationsteknik af en egen art, måske med en vis ret at betegne som en negativ metode. Op-

bygningen sker ved, at flere stykker ens store, men forskelligt farvede tøjler lægges sammen i lag, undertiden kun to stykker, men ofte tre, fire eller fem. Nu hæftes lagene let med enkelte ri-sting for at hindre forskydning under arbejdet, som foregår oppefra og nedad. Først skæres bort af øverste lag, hvad ikke ønskes bevaret, og de skårne kanter sys ned med fine sting. Derefter foretages samme manøvre i næste »etage«, og så fremdeles til den tilstræbte mønstring er opnået. Ja, retfærdigvis må indrømmes, at helt korrekt er udtrykket negativ dog ikke, for det hænder, at kunstneren får lyst til at understøtte effekten yderligere, og så tilføjer han eller hun mindre klude her og der, enten ved at lægge dem direkte på øverste lag eller ved at indskyde dem mellem lagene. En idé af nyere dato skal det være at fremhæve konturer eller små detaljer ved hjælp af broderi, et påfund, som måske ikke kan anses for ubetinget heldigt. Men hvorom alting er: Virkningen kan blive overordentlig rig og varieret, dog, de mere enkle produkter, hvor der kun arbejdes med to stoflag og lidt strammere linier, har også deres ynde.

Man ser nu og da tøjler med moladekoration klippet til i fir-

kanter og indsat i ramme, måske i salgsøjemed, og til op-hængning som billeder i almin-delighed vil de også falde na-turligt ind i et moderne miljø.

guld i næsen, store, ofte skive-formede øresmykker af guld og endelig et spraglet hovedklæ-de.

Apropos øresmykker må be-

Den ene mønstrede side af en komplet mola fra San Blas, Panama

Når der nu tales om Cuna-kvindernes dragt »in the old way«, nævnes Mola (blusen med applikationer), et skørt rækkende næsten til fødderne (ofte i strålende farver, men ikke i molateknik), en ring af

mærkes, at udstillingen også vi-ser smukke eksempler derpå. De måler ca. 10 cm i diameter og har gehæng af små hjerter, kløverblade o. l. figurer — alt-så charms — lige det rette for den moderne ungmø i dag!

OM Molaens ælde er vanskeligt at dømme.

En forfatter (Lionel Wafer) nævner ikke molabluserne i forbindelse med Cuna-kvindernes påklædning i sin beskrivelse af 1699. Tværtimod viser han et billede af en kvinde med nøgen overkrop, og om kropsbemaling siger han, at den er i brug såvel blandt »The Whites« (hvormed han mener albinoer, som ikke skal være sjældne) som hos de normalt pigmenterede, som han kalder for »Copper coloured«. Kropsbemaling var almindelig, ja, selv spædbørn blev malet, med motiver som fugle, dyr, menneske, træer m. m., og på alle dele af kroppen, dog mest i ansigtet. Figurerne var ikke naturalistiske, og dimensionerne varieredes frit og alt formedes efter fantasiens indskydelser. De anvendte farver, som var strålende og skønne, blandedes med en slags olie og blev opbevaret i beholdere af kalabaser. Til pensel brugtes en pind, som man gnavede i den ene spids, til den blev blød som en børste. Resultatets holdbarhed varede nogle uger, og processen gentoges når fornødent. Også tatovering forekom. Forskerne ser heri inspirationen til de livlige molamotiver, vi nu ser. Mønstrene dannes både af mænd og kvinder, og mændene

skal efter sigende ikke stå tilbage. Dog hedder det om en kunstner, at han af sine første forsøg opnåede mindre gunstige resultater. men så gennemgik han en kur med medicinsk bad i 8 dage, hvorefter han blev i stand til at skabe fremragende kompositioner.

Skikken at bære bluse i det hele taget kan næppe være gammel blandt Cuna-kvindene, og den skyldes antagelig kontakt med de hvide.

Ikke heller anses selve applikationsteknikken for oprindelig hos cunaerne. Erland Norden-skiöld nævner, at den nok snarest er opstået ved inspiration — måske endda lidt misforstået eller omformet — efter noget, de har set hos fremmede. Motiverne derimod mener han er genuine hos indianerne, og at de først er slået igennem i tekstilarbejdet, da kvinderne gik ind på at tildække overkroppen. Men har cunaerne end været trofaste i deres tradition i den forstand, at de har overført kropsbemalingens idé til dragten, som skjuler kroppen, så er de til gengæld ikke stivnet i deres gamle forestillingskreds og motivvalg. Hvad de ser, har de tilsyneladende forbløffende let ved at give igen. Et moderne motiv som de to faldskærmssoldater, der gør honnør under flugten, er et ik-

Mola-textil med gamle tragt-grammofoner og hvad der virker som TV-skærme i motivet

ke uvittigt indfald. Et sæt spillekort har animeret til et ganske stilfuldt mønster af geometrisk tilsnit. Også religionen, som de fremmede bragte til huse, får sit i et billede af løven som symbol for evangelisten Marcus, omgivet af mere eller mindre misopfattede bogstaver (dr. Wasséns tolkning).

Kort og godt: Motiverne er

mangeartede og meningen ofte uforståelig for os. Undertiden har molaerne dog særlige navne. Der tales f. eks. om sommerfugle-molaer, abe-molaer osv. alt efter forbilledets art.

AF betydelig interesse er også to primitive kvindeskulpturer af træ bemalet med mønstre — måske når alt kom-

mer til alt udstillingens interessanteste stykker. De giver et view bagud til dunkle tider, en følelse af kontinuitet, af baggrund, som det gør godt at mærke. Og her nærmer vi os et punkt, hvor jeg ikke formår at tilbageholde et hjertesuk: Hvorfor fik vi dog ikke i analogi hermed lejlighed til at se endda bare én af de to væve, som Etnografiska Museet ejer, fra Cuna-stammen Ustúpi på San Blas kysten. Disse væve er åbenbart indkommet i 1927, altså omtrent samtidig med de først erhvervede molaer, og er materialet i molaerne i dag end nok så meget industriens produkter, så har Cuna-kvinderne dog i en ikke alt for fjern fortid klaret sig med væve af ren oldtidsform, hvilket er udtryk for en traditionsfasthed, som er af største værdi for tekstilforskningen som helhed.

Ja, så har vi danske jo også her en særlig tilknytning. De pågældende Cuna-væve er såkaldte rundvæve, dvs. at de tilhører en type, som yder et rørformigt tøjstykke. En væv af samme art var i brug i Dan-

mark allerede i keltisk tid, ca. 400 f. Kr. f., og det er just et produkt af denne, Nationalmuseet for tiden viser frem på udstillingen »Den hellige Mose« i Brede. Den mørkebrune, skal vi sige tørvefarvede kvinde-dragt fra Huldremose i Jylland er fremstillet i rørform på en væv af samme princip som Cuna-kvindernes, og vi må være mere end taknemmelige over, at der lever mennesker, som til vore dage har bevaret kulturelementer, vi for længst har sat over styr her i Norden.

»Men godt ord igen«. Den smukke udstilling de to göteborgske museer præsenterer, kan ikke være en »enlig svale«, nej, den må varsle både mange og fine udstillinger, forhåbentlig også en, som viser alle de primitive textile redskaber, som Etnografiska Museet har i skatkamrene. Altså, vi glæder os til nye udstillinger ad åre, takker for denne og ønsker, at rigtig mange, også danskere, vil gøre sig selv den glæde at besøge Röhsska Konstslöjdmuseet og se: »Mola, Cuna-indiansk tekstilkunst«.